

Tepežnika.

Božična slika. — Spisal Ivan Lah.

Zažarelo je jutro, prebudila se je vas, hiše in kočje so pokazale svoje bele, s snegom pokrite strehe. Bliščeče-rdeče je zaplapolala zarja na meglenem vztoku, zablješčalo je po dolini, zalesketalo se je po zmrzlem snegu. Počasi se je začelo dvigati kakor iz ognja veliko goreče solnce.

Takrat so se pokazali na vasi tepežniki. Cela dolga vrsta jih je bila, veliki in majhni, deklice in dečki. Mrzla zimska megla jih je obdala, zeblo jih je, da so si začeli huhati v prste. Kučme so imeli na glavah, pasice okoli ušes, pisane rute okrog vratu, v eni roki tepežnice, v drugi culo: tako so začeli svojo pot. In šli so od hiše do hiše, izginili so skozi vrata in so se čez čas zopet pokazali na vasi. Ako je prišel mimo po vasi človek, so zagnali krik: Rešite se! in so dvigali tepežnice proti njemu. Obstali so tuintam pred hišo in se pomenili. Dobro so vedeli, kaka navada je v hiši in kaj bodo dobili v dar. Vedeli so, koga bodo tepežkali, gospodarja ali gospodinjo, starega deda ali dobrega strica, prijazno babico ali bogato teto. Zato so starejši učili mlajše. Z veseljem so priskakali iz hiše, kjer so jih dobro obdarovali; svetile so se mlade nedolžne oči od radosti, smejali so se rdeči noski od veselja, zalita zardela lica so trepetala od mraza.

Cesta je bila zametena s suhim snegom, kakor ga je bila v noči nanesa burja po vasi. Tak je navadno tepežnji dan.

Prišli so tepežniki tudi do zaprtih vrat, trkali so, a niso jim odprli. Vedeli so, da so domači doma, a skop je bil hišni gospodar in jim zaprl durí. Obstali so na cesti in zapeli svojo pesem, potem pa s smehom in vpitjem razbijali na vrata. Vrata so se odprla in v istem trenutku se je prikazala brezovka ter zadela one, ki so bili blizu vrat. Nekateri so se zvalili po ledeni cesti, drugi pa so zbežali dalje po vasi.

Zeblo jih je zelo, a pozabili so, da jih zebe. Stisnjeno so se držali, globoko izpod kučem so žarele žive oči in rdeči noski. Roke so déli v žep, culo in tepežnico pod pazduho. Pogreli so se gredoč pri peči, kamor so prišli, in so odgovarjali na vprašanja. Povsod je skoraj isto po stari navadi. Ded zleze z zidka, vzame pipo iz ust in jih postavi po vrsti, potem sprašuje. Kdor ne odgovori, ne dobi nič. Zato se lenuhi postavijo zadaj, da se izognejo.

Gospodinja prinese pehar s poticami, kruhom, jabolki, orehi, in tepežniki pojo svojo pesem:

Dajte potice s police,
dobra potica prileti,
lepše polje obrodi,
če je lepša potica
lepša je pšenica.

Vzamejo darove in odidejo.

Celo jutro so motili tepežniki mirno vas. Ko je odšla ena truma, je prišla druga iz druge vasi. Kdor je omagal, se je spustil v jok in ostal sredi ceste in zaostal za drugimi. Nihče se ne meni za njega, dokler ga ne spravijo vaščanje v hišo za peč. Padali so jim darovi iz cul. Če je komu padel krajcar na tla, so planili vsi po njem, da je nastala kopica na tistem mestu. Starejši so znali vse dobro spraviti, smejali so se mlajšim in jim privoščili, da so nerodni. Tudi njim se je nekdanj godilo tako.

„Pa bi ostal doma, ali moraš iti z nami? Premlad si za tepežnika; domov pojdi, čakali te ne bomo.“ In gredó dalje — — —

Tako sta prišla tisto jutro tepežnika na vas. Ura je šla že na devet. Poizgubili so se bili že drugi tepežniki in odšli domov ali v druge vasi. Vas se je praznila; le tuintam sta se še srečala znanca. Tepežkala sta drug drugega na rešenje in sta s smehom šla dalje vsak svojo pot.

Takrat sta torej prišla tepežnika Lenart in Joško na vas. Lenart je bil velik, dolg in suh, Joško pa je bil majhen. Ustavila sta se na vasi in se ozirala po hišah. Prišla sta bila iz Sel, visoko s hribov.

„Postojva malo“, je rekel Lenart, si huhal v roke in vlekel kučmo na ušesa; „pokličejo me, boš videl.“

Pogledal je okoli po hišnih vratih; nikjer se niso odprla, nihče ga ni klical. Tujca sta bila in nihče se ni zmenil za nju.

„Zamrzla okna so, pa ne vidijo“, je rekel Lenart, se posmejal Jošku in mu prikimal.

„Vidiš, zdaj sva na Dolih, pravil sem ti, kako je tukaj. Lepe hiše so, kaj? Dobri ljudje so in bogati, radi me imajo. Vsi me poznajo . . .“

„Ali je tudi Mara tukaj?“ je vprašal Joško čez čas in zašklepotal z zobmi. Zeblo ga je, da je komaj stal, težka je bila pot s hribov sem v dolino. Gledal je po vasi in zdelo se mu je, da je zelo lepo, kakor je bil pravil Lenart. Lepše je nego v hriboh.

Lenartu so se zasvetile oči. Pravil je Jošku mnogokrat o Mari, drugemu ni nikdar govoril o njej. Lepa je bila in dobra. Kadar je prišel v nedeljo k maši, se je ustavil v veži pred gostilno, kjer je bila Mara. Prišla je iz gostilne ter mu prinesla belega kruha. Drugi so se mu smejali in mu govorili, da je norec, ona pa je govorila ž njim prijazno, lepo se mu je smejala, kakor se ni znal nihče smejati na svetu, in vabila ga je:

„Zopet pridi, Lenart.“

In on je trepetal od veselja, kadar jo je videl. Vedno se mu je hotelo k nji in se je bal, da bi ga ne zapodili, da bi se morda ona ne razjezila nad njim. Ko je hodil kakor izgubljen po svojih praznih potih, je vedno mislil na njo. Zaneslo ga je včasih na grič, odkoder se je videlo na Dole; in tam se je videla gostilna, kjer je bila Mara. In tako pogosto ga je zaneslo tja in je gledal cele ure neprestano na gostilno v dolini. Ležalo je to v njem kot velika skrivnost, nihče ni smel vedeti o tem in čudno mu je bilo, ko so drugi govorili o njej. A včasih je bilo v srcu polno tako, da je moralo na dan. Sedel je sam in govoril njeno ime. A še je ležalo vedno z večjo težo v srcu. Zato je govoril Jošku o njej. A Joško je bil otrok in ni razumel nič. Tudi je o njej govoril Lenart vse drugače nego o gnezdih, o sadju ali o čem drugem. Zato Joško ni razumel nič, samo slišal je, da je Mara dobra, ko dá Lenartu belega kruha. In njegova otroška duša je zasanjala o Mari, kako mora biti lepa... In želel si je tja v dolino, da bi jo videl. On ni hodil v nedeljo v dolino k maši, ker ni bil oblečen, kakor so drugi, ki hodijo tja. Zato ni nikdar prišel v dolino, šele danes je prišel kot tepežnik. Zeblo ga je in zato je vprašal, če je Mara blizu. Ne more biti mraza tam, kjer je Mara. Pogrela bi se, in morda bi tudi njemu dala Mara belega kruha. Imela bi ga morda rada, kakor ima Lenarta. In morda bi potem tudi on prišel v dolino vsako nedeljo in bi se ustavil v veži pred gostilno. In bi prišla, posmejala bi se mu in mu dala belega kruha. Ona ne more biti kakor drugi ljudje. Ljudje niso dobri, edini Lenart mu je prijatelj, a Lenart je čuden in nikjer ga ne marajo, povsod ga podé. A Mara je dobra. Prišla bi tepežnika k njej v dolino in bi bila srečna... Vzela bi njega nemara v hišo in bi ostal v dolini.

Joško se je ozrl. Spomnil se je, kako ga je vzel k sebi stric Nande; v zimi je bilo nekoč, ko je prišel in ga odpeljal seboj iz hiše, kjer ga niso marali. Živel je tam pri tujih ljudeh in nikjer ga niso ljubili, ker ni bil nikjer doma. Drugi so imeli matere, zatekali so se k njim, on pa ni vedel, kam bi šel, da bi ga ljubili. Nihče ga ni ljubil, ker ni imel matere. Ni vedel, kako je to, da je nima. Takrat je

prišel neko nedeljo stric Nande in ga je odpeljal seboj. Rad je šel, kajti dobrega se je kazal stric Nande. Ozka gaz je peljala med griči. Stric Nande se je napil in je padal na obe strani v sneg, on pa je tekkel za njim po spolzki poti in sneg se je vsipal v raztrgane čevlje. Pozno zvečer sta prišla s stricem domov in sta prespala noč v mrzli bajti. Stric Nande je bil mizar in pijanec. Pil je, jesti ni imel kaj, in tudi njemu ni dal jesti. Mraz je letel pri oknih v hišo. Podnevi je prišel Lenart vasovat. Vasoval je po cel dan in postala sta prijatelja. Udomačil se je Lenart v hiši pri stricu in je tudi spal tam, kajti tudi Lenart je bil brez doma. Kadar sta bila sama, sta ležala na peči in Lenart je pripovedoval pravljice. Čudne so bile, skoraj neumne, in vse so se enako končavale... In tam sta nekoč ležala, ko mu je začel praviti o Mari. Lenart se je bal ljudi, ki so ga sovražili, in Jošku se je zdelo, da ljudje tako sovražijo vse, ki nimajo matere; zato je ljubil Lenarta, iz katerega so se hudobneži norčevali in mu rekli, da je blazen. Stric Nande je popival po gostilnah in doma ni bilo kruha. Lenart je prinesel kruha in jedla sta skupaj. Belega kruha od Mare ni prinesel domov. Kadar je bil stric Nande jezen, je tepel oba in včasih je potem pil po več dni v gostilni. Kadar je imel denar, je vzel oba seboj v gostilno, dal jima je pijače in dobrega kruha ter ju hvalil, ker mu pomagata pri delu. Dobro srce je imel stric Nande, kadar je imel denar. Tudi kadar ju je tepel, nista jokala, ker je imel stric Nande dobro srce. In v gostilni je klical ljudi na pijačo in pravil: „To je moje sestre sin“ — ter kazal na Joška. „Pustila ga je in se je potepla“, je pristavil temno. — Takrat je Joško slišal o materi in je premišljal o njej. Zdelo se mu je, da morajo biti prijazna nje lica, kakor drugih mater, kadar oblačijo svoje otroke. Bogve zakaj ni Mara njegova mati... Ko se je stric Nande napil, se je razjezil in zapodil je oba domov. Bila sta navajena vsemu, kar je hotel stric. In ko sta šla domov, je Lenart pripovedoval o Mari in o gostilni, in Jošku se je nekoč sanjalo, da se mu je smejala, kakor se smejejo matere svojim otrokom.

Tako se je približal Božič in vse se je pripravljalo nanj. Otroci so nabirali mah za jaslice, beke so rezali za tepežnice, gospodarji so nosili moko iz mlinov domov, gospodinje so pospravljale po hišah.

„Tepežkat pojdeva na Doli“, je rekel takrat Lenart, „bogati ljudje so tam in dobri. Poznajo me in radi me imajo.“ Joško se je spomnil, da je tudi Mara na Dolih.

„Tudi k Mari pojdeva tepežkat“, je rekel Lenart in se zasmel, kakor vselej, kadar je govoril o njej.

„Rekla je, naj pridem. Pa Mare ne smeš vdariti, Joško...“ In Jošku se je zdelo, da bi Mare ne mogel vdariti niti s tepežnico. Zastala bi roka, kakor da hoče storiti greh. Lenart je molčal in se zamislil bogvekam. Daleč so gledale njegove motne oči; potem je začel praviti:

„Lepo je na Dolih. Kakor v mestu. Dobila bova vsega dosti: potic, kruha, lepega belega, in krajcarjev...“

„Kaj bo dala pa Mara?“ je vprašal Joško.

Lenart se je zasmeljal in molčal. Čudno sladko je to, ko Joško govori o njej.

„Mara je dobra“, je govoril potem, „potice bo dala, lepe bele, kruha, krajcarjev in bogvekaj še. A Mare ne smeš udariti, Joško.“ In Jošku se je zopet zdelo, da bi ostala roka trda, če bi dvignil tepežnico proti nji.

„Vidiš tam so tuji ljudje“, je pravil Lenart, „in me imajo radi. Tudi tebe bodo imeli radi, ko boš prišel z menoj. Tu v Selih so hudobni ljudje, tam pa me imajo radi...“

„Ali te ima Mara morda tudi rada?“ je vprašal Joško.

Lenart ga je pogledal in Joško ni vedel, zakaj je tako čuden. Naslonil se je Lenart na peč in zajokal kot otrok. Joško se je spomnil, da so nekoč ljudje Lenartu nagajali z Maro in ga spraševali, če ga ima rada. Zardel je takrat in pobegnili. Vsi so se smejali za njim. Težko mu je bilo, da Lenart joka; ni ga hotel žaliti, kakor drugi. Zmirom pripoveduje o Mari, kako ga ima rada, da mu daje belega kruha, da se mu smeje in govori z njim lepo, ko ga pa kdo vpraša, ali ga ima rada, joka. Zato pravijo, da je Lenart čuden.

Lenart je obrisal z rokavom solze in je slonel žalosten ob peči. Rekel ni nič in Joško ni vedel, kako bi ga potolažil. Lenart je čez čas odšel in ga ni bilo več tisti dan.

Drugi dan je prišel in je prinesel beke seboj. Zeblo ga je v roke in v noge in je skakal po hiši, da bi se ogrel. Nič se ni spomnil na prejšnji dan. Ko se je pogrel, sta začela plesti tepežnice.

„V šest plemen jih bova pletla“, je rekel Lenart in povijal šest bek v šopek. Privila sta ga v rogovilo in začela plesti. Ko sta pletla, je Lenart pel rešilno pesem:

Lepša potica,
lepša bo pšenica
grozdja polna bo gorica.

Spletla sta dve dolgi tepežnici.

„Ta bo moja“, je rekel Lenart in si vzel daljšo. Pogledal je Joška in ga je bilo sram, da si je vzel večjo.

„Ako hočeš, jo pa imej...“

Joško je vzel manjšo.

„Ali si jezen, Joško?“ Lenartu je šlo na jok.

„Le ti imej večjo, ko si večji...“

Lenart je bil vesel in je švignil s tepežnico po zraku, da je lepo zapela. Švignil je zopet in tepežnica se je ovila okoli bosih nog. Zbolelo ga je, a rekel ni nič. Cel dan sta ležala na peči in govorila, kako bo jutri. Stric Nande ni bil doma, bilo je v praznikih, in takrat je ostajal cele dni v gostilnah. Lenart je zavezal dve culi. Na glavo si je dejal kučmo, Jošku je zavezal ruto okoli ušes in pasico okoli vratu.

„Najbolj zebe v ušesa, lahko odmrznejo“, je rekel Lenart in zato je zavezal Jošku ušesa. „Čevlje imaš slabe“, je rekel Jošku. A Joško se ni menil za mraz. Mislil je na bel kruh, na potico, na krajcarje in na vse, kar si potem lahko kupi, da bo imel kakor drugi. In Maro bo videl...

Vstala sta zgodaj zjutraj in sta odšla v dolino. Pot je bila pomrznjena, daleč okoli so se kazali pobeljeni, hribi med njimi pa so ležali zasneženi gozdi. Molče sta stopala proti dolini, bolj in bolj se je odkrival svet, bela dolga cesta se je pokazala in hiše ob njej.

„Glej tam so Doli, tam so dobri ljudje, poglej, kake lepe hiše!“ je govoril Lenart... In Joško je sanjal, kaj vse dobi tam, kjer so dobri ljudje, in kaj bo rekla Mara.

„Mrzlo je, ali te zebe?“ je spraševal Lenart in stopal z dolgimi koraki, roke v žepih, s tepežnico čez ramo, s culo v roki. Joško je tekkel za njim. Zeblo ga je, a molčal je. Veter je vel iz doline in bril naravnost v lice. Zavila sta v hiše ob poti in tepežkala.

„Le potrpi, Joško, se bova že pogrela“, ga je tolažil Lenart, „gorko peč imajo tam.“ In je zaškletal z zobmi od mraza. In sta šla dalje po hišah. Prišla sta na cesto in zavila proti vasi. Srečala sta tepežnike, ki so se že vračali domov s polnimi culami. Mnogi iz njih so že izgubili tepežnice in so trepetali od mraza. Nekateri so zaostali in jokaje hodili počasi za svojo družbo; drugi pa so bili veseli, vpili so in se drsali po zmrzli cesti.

„Saj ne bosta nič dobila, smo že vse mi pobrali“, so vpili tepežnikoma. Lenart se ni menil zanje. Vsako leto so mu tako nagajali.

„O Lenart, norec, ha, beži, beži...“

Lenart je šel mirno in Joško za njim. Obstopili so ga in udarili po njem s tepežnicami, Joško je zajokal in zbežal. Lenart se je obrnil in udaril po njih z dolgo svojo tepežnico. Popadali so, kolikor jih je zadel, in vse so rastresli iz cul, drugi pa so zbežali in ga od daleč zmerjali z norcem.

„Čakaj, Lenart, doma bomo povedali, da si nas udaril“, so vpili otroci ter pobirali one, ki so bili padli po tleh. Lenart se je bal, da bi doma ne povedali. Matere mu ne bodo dale več kruha, otroci ga bodo kamenjali ko pojde skozi vas, očetje ga bodo podili z biči. Zato se je bal, da bi ne povedali. Ustavil se je in rekel:

„Če ne poveste, dam vsakemu hruško.“

„Daj, daj“, so vpili otroci in stegovali roke, tudi oni, ki so prej jokali, so hipoma utihnili. „Daj, če ne, povemo.“ In Lenart je dajal po vrsti, skoraj vse je razdal, kar je bil nabral. Smejal se je prijazno tepežnikom in ni rekel nič, ko so topli po njem s tepežnicami in hoteli po več nego po eno hruško. Zagnali so se proti njemu ter mu zbili culo na tla. Vse se je vsulo po tleh: orehi, jabolka, potica, vse. Zagnali so krik in se vrgli na kup ter pobirali v svoje cule. Lenart je pobral culo in odšel dalje. Bal se je, da ne bi povedali, če bi jim ne dal. Hotelo se mu je na jok in je tolažil Joška.

„Nič ne jokaj, na Dolih so dobri ljudje, trikrat toliko dobiva kakor ti vsi skupaj...“ Žalosten je bil in se oziral nazaj na cesto, kjer so tepežniki še vedno pobirali raztresene kose ter se pripravili med seboj. Bal se je, da bodo vendarle povedali doma...

„Denarja mi niso raztresli, denar devlji v žep“, je rekel Lenart in z mrzlo roko prešteval denar, ter si brisal solze iz oči. „Le stopiva!“...

In prišla sta na vas. Obstala sta ter gledala po vasi. Nikjer se niso oprla vrata.

„Pojdiva najprej k Mari, ogrela bi se“, je rekel Joško. Zeblo ga je zelo.

Lenart se je zasmel in pomislil. Tudi njega je zeblo. Tepežnico je stisnil pod pazduho in si huhal v roke. Pogledal je culo in je bila prazna. Kaj bi rekla Mara, ko bi prišel tako? In ko bi zve-

delo, da se je tepel z otroki? Postalo ga je sram. Spomnil se je, da bo prišel k Mari kot tepežnik in se ji bo zdel otročji. A sama ga je vabila...

„Pojdiva“, je rekel in stopil dalje po vasi. Prikazali so se ljudje in so Lenarta klicali po imenu.

„Vidiš, poznajo me“, je rekel Jošku in si ni upal pogledati tja. Dobro se mu je zdelo, da ga kličejo, da bo Joško vedel, da je res, kar je bil pravil doma.

Zavila sta v prvo hišo. Smejali so se Lenartu in dali so obema kruha. In sta šla dalje. Nikjer ni bilo, kakor si je bil predstavljal Joško. Tudi pesmi nista pela nikjer, samo smejali so se povsod: bolj prijazni ljudje nego v hribih. Obstala sta povsod za vratni in Lenart si ni upal nič. Obstal je in čakal, da so jima dali. Pogrela se nista nikjer...

Velika bela hiša se je zasvetila, na vasi in Lenart je obstal. Rajši bi šel tja tako, ne tepežkat...

„Ali greva k Mari?“ je vprašal Joško in zobje so zašklepetali.

„Seveda.“ Lenart je stal in gledal po vasi boječe in nezaupno. Morda se odpro pri gostilni vrata in Mara se prikaže na pragu. Lažje bi šel potem.

„Pojdiva domov, Lenart“, je rekel Joško in šlo mu je na jok. „Tudi v dolini niso dobri ljudje. In Mara, bogve kaj bo storila, morda se bo ujezila...“

„K Mari morava.“

Lenart je odšel proti gostilni in Joško je odšel za njim. Smeh je bil v krčmi in ljudje so gledali skozi okna. Vrata so se odprla in Mara se je pokazala na vratih... Kakor da se je odprlo nebo in se je zasvetilo na njem. Črne lase je imela, rdečo ruto okoli vrata, bel predpasnik.

„Ali si prišel, Lenart?“ je rekla in se veselo zasmejala.

(Konec.)

V večerni čas.

Zložil Zvonimir.

Nad belo vasico večer molči
in zvezdice zlate blesté,
iz dalje brezmejne zefir šumi
in radost mi polni srcé.

Takóle takóle v večerni čas
mi blaženstvo z neba prispè,
vesela popevka zveni skozi vas, —
oj slušaj, oj slušaj, deklè!...

Na nebu se zvezde utrinjajo,
pri srcu je meni sladkó,
oj, teme brezdanje izginjajo
in sveto se bliža nebó...

Tepežnika.

Božična slika. — Spisal Ivan Lah.

(Konec.)

Tepežnika sta stopila v hišo in sta ostala za durimi v kotu kakor povsod. Joško se je zagledal v Maro. Bila je, kakor si je bil mislil o njej, lepa in dobra, kakor se mu je bilo sanjalo. Lenartu je planila rdečica na blede obraz in oči so se zasolžile same.

Pivci so sedeli pri mizah in govorili: „Ali si prišel tepežkat? No, pa tepežkaj, fant.“

A nobeden ni iztegnil tepežnice. „Ne udari Mara“, se je spomnil Joško in zdaj je čutil, da bi je ne mogel udariti.

„Tepežkaj jo no“, so vpili možje in gledali Lenarta, „če je ne boš, bomo mi tebe. Tak velik, pa se boji!“

A Lenart je stal in si ni upal nič. Sram ga je bilo in ni vedel, kaj bi. Kadar sta z Maro sama v veži, se govori z njo lepo, resno; tu slišijo drugi, in ne ve ji kaj reči.

„No, le tepežkaj, če ne, ne dobiš nič“, je rekla Mara in je prišla blizu.

Dvignil je Lenart tepežnico in roka je omahnila. Komaj pa jo je zadel, je zatrepetal ves. Jošku je obstala roka.

Mara se je zasmejala in zbežala po hiši.

„Pa imaš še zelo malo“, je rekla in gledala Lenarta.

Obrnil se je proti steni. Ko bi vedela, da se je tepel z otroki in da so mu vzeli vse! . . . Zakaj govori danes z njim tako otročje? Hotelo se mu je, da bi odprl vrata, da bi zbežal vun po cesti, daleč na snežene hribe, da bi bil tam sam, čisto sam.

Mara je prinesla belega kruha in ga dala obema, potem pa je podarila obema po grošu ter se nasmejala Jošku. Prijela ga je za lice z gorko roko in vprašala:

„Čigav pa si?“

„Nandetov.“

„Kako ti je pa ime?“

„Joško.“

Kmet pri mizi je zagodrnjal. Lenart je pogledal Joška: „Ali vidiš, kaj sem rekel?“

„Le pogrej se, zebe te“, je rekla Mara. Joško je stopil k peči. Sladko je dehtela gorkota v premrle roke.

„Kam pa pojdeti sedaj?“

„Domov pojdeva“, je rekel Lenart.

„Ti Lenart“, je rekel pijanec za mizo, „ti boš ženo pritepežkal. Zadosti si star, pameten bi pa tudi lahko bil.“

„Mara boš pritepežkal, poglej, kako se ti smeje, rada te ima.“ Mara se je zasmejala veselo, Lenartu pa je postalo čudno v srcu, solze so silile v oči. Norčuje se iz njega pijanec in ona sliši.

„Počakaj, jaz te bom tepežkal“, je rekel kmet, ki je bil vstal od mize. Vzel je Lenartu tepežnico in ga udaril.

„Orehi nimajo miru pred teboj, jaz ti bom . . .“

Tepežnica se je opletla z vitkim koncem Lenartu okoli glave. Zbolelo ga je, da se je prijel zanjo z roko. Joško je pri peči zajokal.

„Nisem mislil tako“, je rekel kmet, „ná, pojdi pit.“ Bilo mu je žal in glas se mu je tresel. Nalil je kozarec žganja in Lenart je izpil vse. Solze so lile po licih.

„Nič ne jokaj“, ga je tolažil kmet, „kaj boš jokal tako velik, nihče te ni mislil tako, samo padlo je malo nerodno. Kaj pa imaš tako dolgo tepežnico. Sam si kriv. Pa, da ne boš govoril, pij! Star si že dovolj, kaj pa hodiš tepežkat? Tudi orehe si otepal, a naj bo, ne bom te več. Ampak pij, da te ne bo zeblo. Mara, prinesi še. Ná, sem sedi, k nam, k mizi.“

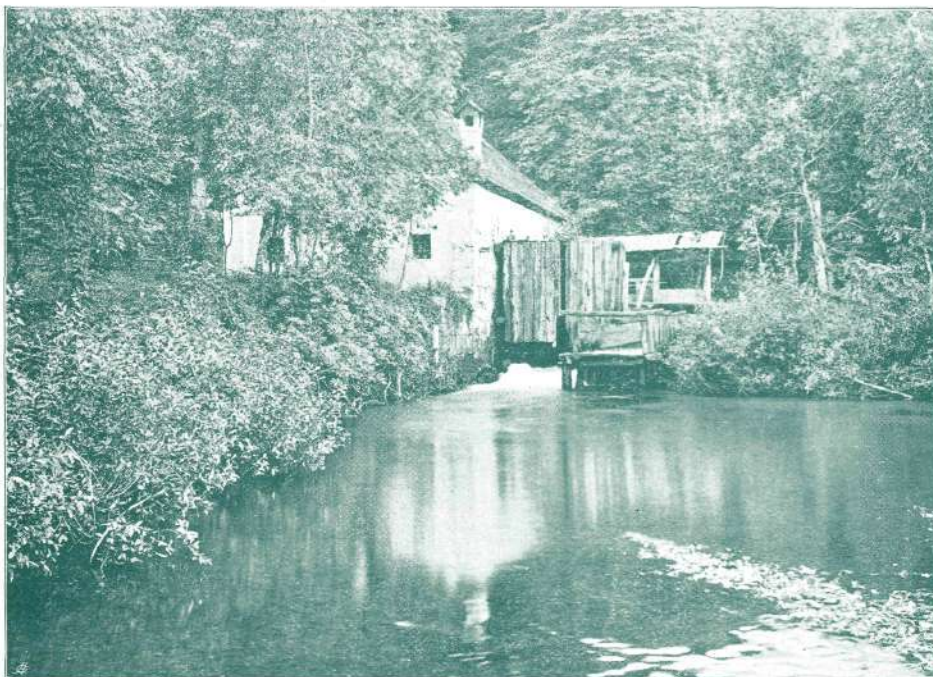
Lenart je sedel, kamor mu je pokazal kmet. Bolelo ga je, kamor je bila priletela tepežnica čez obraz, čutil je, da se pozna obronek.

„Kaj si bo mislila Mara?“ je pomislil, „delajo z menoj, kakor hočejo.“ Mara je nalila Lenartu kozarec. Videlo se je, da ji je bilo žal Lenarta. „Saj je priden Lenart“, je rekla, „kaj ne, da nisi otepal orehov.“

Lenart je odkimal.

„Kaj bi tisto“, je rekel kmet. „No, zebe te, vidim, izpij vse, pa še tovarišu daj.“

Lenart je izpil vse. Joško se je grel pri peči. Zdelo se mu je, da bi tako zaspal pri gorki peči in bi se ne zbudil več. Čutil je, da je truden. In sanjati se hoče lepe sanje, o tepežnem dnevu, o Mari. Taka je Mara, kot je pravil Lenart, lepa in dobra. Povsod drugod je bilo drugače, tukaj pa je, kakor je mislil. Zato bi se tako sladko zaspalo ob gorki peči. Ko bi se moglo ostati tukaj, da bi ne bilo treba iti nazaj v hribe . . . v mrzlo hišo . . . k stricu Nandetju.

MLIN IZ LJUBLJANSKE OKOLICE

FOT. A. POKLUKAR

Mara mu je prinesla kozarec z mize in je izpil, ker je prinesla Mara. Obslonela je poleg njega pri peči, gledala ga je, in ni si upal pogledati vanjo. Odvila mu je glavo iz rute:

„Kdo te je pa tako zavil?“

„Lenart.“

„Saj ti ne bo zmrznil. Kaj mu pa zavijaš glavo...“ je rekla Lenartu.

„Da bi ne odmrznila ušesa...“ je odgovoril Joško in dobro se mu je zdelo, ko je čutil prosto glavo in je mehka toplota prihajala od vseh strani.

„Kako je dobra“, si je mislil.

„Ali te zelo zebe?“ ga je vprašala Mara.

Joško je pokimal.

„Ali imaš doma kruha?“

„Ne.“

„Pridi sem z Lenartom pa boš dobil kruha.“ Pri tem ga je pogladila po glavi. Prvič je čutil dobro roko, ki ga je gladila in mu ponujala kruha. Čutil je, kako ogleduje dekle njegovo slabo obleko in raztrgane čevlje. Tako rad bi bil začel pripovedovati, kako je doma v hribih, kakšen je stric Nande, kako sili mraz pri oknih v hišo. Potožil bi vse s solzami, Mara bi vse razumela. A zdelo se mu je, da ni treba pripovedovati, da ona že vse ve, zato je tako dobra ž njim.

Lenart je gledal izza mize, kako je Mara božala Joška. Dobro se mu je zdelo, da ima tudi Joška rada, da bo vedel, kako je dobra.

„Norec je norec“, je govoril pijani kmet v kotu za mizo.

Vsi so se zasmeli.

Lenart je sedel in si ni upal pogledati nikamor. Težje in težje mu je postajalo v srcu.

Mara je pristopila k mizi:

„Saj ni norec Lenart...“

Pogledal jo je hvaležno in odkimal.

„Ali vidiš, že smeja se tako“, je rekel kmet. „Ná, pij, da boš vsaj enkrat dobrega sit. To je najboljšo na svetu: dobrega biti sit.“

Lenart je pil.

„Vidiš, Mara te ima rada“, je govoril kmet dalje. Lenart je hotel, da bi bila pest trda kakor kamen in bi udaril kmeta naravnost v obraz. Kaj to govori?... Govori, kakor da bi... In krčila se je pest, divja sila je napolnjevala prsi.

„Kaži, kaj si natepežkal“, je rekel pijanec in zvrnil Lenartovo culo po klopi. Vse se je vsulo iz nje, kar je nabral v vasi.

„To bom nesel domov otrokom“, je rekel kmet in si deval v žepe. Lenart je pograbil z roko, a vse je letelo po tleh... Tako ga sramote pred Maro in delajo ž njim, kar se jim hoče. In pest se je krčila, da je bila težka kot kamen. Da bi Mare ne bilo zraven — in pest bi udarila...

„Pustite mu vendar“, je prosila Mara, a pijanci so se smejali in stopali s težkimi čevlji na vse, kar je padlo pod mizo.

„Kaj boš s tem, ná, pij, to pa ponesem jaz domov otrokom. To ni zate, prevelik si za to. Mesto tega ti da moja stara kruha, kadar prideš.“

Lenart je pobiral kose in jih deval nazaj v culo. Umazani so bili in zmečkani, ker so bili padli v blato pod mizo in so jih poteptali težki čevlji. Solze so mu lile iz oči. Zdelo se mu je, da bi skočil in zasadil kmetu nohte v obraz, da bi ga oblila kri in bi gledal obupno . . . Odpiral bi usta in bi besede ne mogel reči od bolečin . . .

„Glej ga, spet joka, pa tako velik! Ali te ni sram? Kaj bo rekla Mara?“

Mara je prišla culo ter jo postavila na drugo mizo.

„Ná, pij, pa moški bodi“, je ponavljal kmet.

„Ali ne veš, da bodi dober s tepežnikom“, je govoril pijanec v kotu.

„Sreče ni, če mu ne daš, kar mu gre.“

„Zato naj pa pije, nismo mu naredili škode.“

„Tepežkajo naj otroci, ne pa tako veliki.“

„E, saj je tudi on otrok, zmerom je med njimi.“

Lenart je zatrepetal. Tako govorijo in Mara sliši. Odgovoril bi jim, a smejali bi se. Prijel bi za glave okoli mize in bi udaril, da bi se ulila kri. Zdrobilo bi se vse in zasmejal bi se, ko bi sedeli z zdrobljenimi glavami.

„Pojdeva“, je mislil sam pri sebi in pokimal Jošku. Joško je sedel mirno, kakor da spi. Mara je slonela zraven in se mu smejala. Tepežnica je ležala na mizi, kakor jo je bil odložil kmet. Lenart je vzel tepežnico, ovila se je in zvrnila dva kozarca po mizi. Žganje se je ulilo po tleh.

„Ti neroda“, je vpil pijani kmet jezno nad Lenartom in brisal z roko po mizi. „Ti niti nisi za med družčino. Polivaš, kakor da bi ti plačal.“ Lenart je postavil kozarca in je pri tem zadel s tepežnico kmeta na nos.

„Vidiš, še oslepiš me“, je vpil kmet.

„Norec je norec.“

„Jaz nisem nalašč“, je rekel Lenart in je hotel vun izza mize.

„Kaj boš ti potepin . . .“ Debela pest je udarila Lenarta po glavi.

Joško je zajokal in proseče pogledal Maro.

Lenart je planil in zasadil roke kmetu v obraz. Divje so zažarele njegove oči, težka sila je hotela iz prsi na dan. Kmeta je oblila kri po licu. Zakričal je obupno in skočil na noge.

„Kaj, ti . . .“ Debele koščene roke so posegle po Lenartu. Vrata so se odprla in Lenart je planil iz sobe. Kmetje so se zagnali izza mize, pograbili so steklenice in stole.

Joško je zbežal za Lenartom, izpoteknil se je na pragu in padel, čez njega pa je priletelo težko

telo pijanega kmeta. Zavalili so se po tleh koščki potice, jabolka, hruške, orehi . . . Joško je zajokal pod veliko težo in kmet je zaklel nad njim. Pobrali so ga počasi njegovi sopivci, poiskali so kučmo, ki je odletela nekam v sneg, ter gledali za Lenartom:

„Ti potepin, le čakaj.“

A Lenarta že ni bilo nikjer. Kmetje so odšli v hišo, Mara pa je pobrala Joška, otepla z njega sneg, on pa je zbežal po cesti za Lenartom, da bi ne ostal sam med hudobnimi ljudmi. Bolelo ga je, ker ga je pohodil nerodni kmet s čevljem.

Daleč na plani cesti je stal Lenart kakor dolga črna senca. Tepežnico je držal v rokah in cule ni imel. Ostala je bila tam v gostilni na mizi.

„Vidiš, kako sem jih“, je vpil Lenart, ko se mu je bližal Joško. Vzdigoval je dolge noge in pretil s tepežnico. Joško si je obrisal solzé. Smilil se mu je Lenart. Poznalo se mu je po obrazu, koder ga je bil udaril kmet s tepežnico.

Odšla sta dalje po cesti. Nasproti je vela mrzla burja čez bele ravni ob cesti ter prinašala sneg v oči. Lenart se je opotekal, kakor da je truden.

„Ali si videl, Joško? Mara, kaj . . .“

In Joško se je domislil, kako je bilo lepo ob peči, kako je skrbela zanj Mara, kako mu je ovila ruto okoli vratu, vpraševala ga je, na kruh ga je povabila . . . In v nedeljo pojde z Lenartom. Nima lepe obleke, ampak pojde, in vsako nedeljo potem jo bo videl, belega kruha bo dala, pri peči se bo smel greti in tako sladko bo, tako prijetno . . .

„Zakaj so te hoteli, Lenart?“

„Pijani so, jezni so . . .“

„Kako je škoda, da so taki.“

„Ej, si videl, kako sem ga, kar rdeče oči . . .“

„Cule nimaš!“

„Spravila jo bo Mara.“ In stopila sta dalje. Ob cesti je stala krčma in sta šla noter. Stric Nande je sedel tam za mizo in pivci okoli njega. Cele praznike je presedel tako. Bil je dobre volje, zato jima je dal piti in gospodinja jima je prinesla belega kruha. Sedla sta k peči in se grela. Zopet so bili premrli vsi njuni udje.

„Nič nista natepežkala . . . Prazna sta,“ je rekel stric Nande. „Čemu hodita? Ostala bi doma, dovolj je kruha.“ Bala sta se strica Nandeta, zato nista povedala, kaj se je zgodilo. Stric je govoril s pivci o Jošku . . . Nazadnje se je razjezil in ju zapodil domov. In sta šla.

Pot nedogledno dolga leži po beli ravnini in snežene hiše se skrivajo ob nji. Po nji gresta tepežnika in tepežkata: Rešite se — — — In svet, kakor da bi ne umel, bolj in bolj so tuji obrazi, neprijazni, trdi, zaklepajo se duri hiš in ljudje godrnjajo za njima.

Ko je padal večer, sta šla tepežnika iz daljnih sel domov. Dolga cesta gre čez polja in griče. Blešči se pokrajina, da jemlje vid. Solnce sije brez gorkote, mrzel je dan, zvečer gori plameneča zarja na nebu, kakor da je bolj goreča, če je bolj hladno solnce. In kakor da je tako na svetu: posije mrzel žarek v tmino, in vsi gledajo, kje je luč, ki žarek iz nje prihaja. In ko iščejo luči, zastopijo pot žarku, da ne more v tmino; zato je tma v tmíni, ker so iskali luči in niso sledili jasnemu žarku, ki je hotel posvetiti v tmino.

Velike korake je delal Lenart in je bil vesel. Pravil je o Mari, o pijancu, ki mu je bil zasadel roke v obraz. Vesel je bil, kakor da ni mraza, zaukal je in zapel pesem: „Holadri, holadro . . .“

Pri tem je vzdignil noge kakor na ples. Opo- tekel se je in padel v sneg. Dobro se mu je zdelo. Zasmel se je in se obrisal čez obraz Skelela je tam rana od tepežnice. Roke je tiščal v žepu, niti na culo ni pomislil od veselja.

„Le stopi, Joško, stopi. Gremo s tepežkanja. Tepežnico imam še. Dokler ne izgubiš tepežnice, si tepežnik, to je glavna stvar. Škoda, da ga nisem s tepežnico, trikrat bi se bila ovila okoli glave. Ali si videl, kako sem ga! Kako so zazijale oči! Obupno je pogledal. A zdaj misli, da me bo. Ne bo me dobil v roke. Znam teči. Niti v vas ne pridem, dokler ne pozabi. Orehe mu poklatim. A Mara . . .“

In umolknil je, kakor da je izrekel nekaj svetega.

„Ali si videl? Groše je dala. Ali nisi izgubil groša. Za groš se kupi dosti. V štacuno lahko greš, bonbonov dobiš. A jaz ga bom spravil, ker je od Mare.“ In tudi Joško je mislil, da bo spravil groš. Greh bi ga bilo zapraviti, boljši je nego od drugih, ker je od nje.

Izginila je zarja in padel je mrak po dolini. Skrila se je v meglah bela dolga cesta in luči so zabrlele v noči. Lenart je stopal hitreje . . . „Stopi, fant, stopi, kaj gledaš? Ali si pobral vse pred hišo? Pobrala bo Mara. V nedeljo dobiva vse nazaj. Vidiš, lep je tepežnji dan. Drugo leto pojdeva spet. Tudi Maro sem udaril, si videl? V nedeljo me bo pohvalila, huda bo na one tri . . . Vzeli so vse . . .

Vidiš, ljudje . . . Vse so vzeli.“ Privila je burja za njima po cesti, mrzla, nočna.

„Stopi, Joško, stopi, ne hodi zadaj. Sedela bova na peči in jedla, kar sva natepežkala. Mara bo dala vse nazaj.“ In stopil je hitreje. Roke je imel v žepu in tepežnico je tiščal pod pazduho. Hitro je izginjala v beli noči njegova dolga črna senca.

„Teci, fant, teci, vidiš, noč bo. Ne glej tja okoli. Vidiš, v dolini so Doli. Poglej luči! Steci za menoj, mraz gre za nama.“ Zasmel se je in zbežal v noč, kjer se je jasno razlegal med hribi njegov prazni smeh.

Joško je šel za njim in trudnost se ga je lotevala. Pomislil je na vse, kar je bilo tako lepo danes: jutro, Doli, bogata vas, tepežniki . . . Samo Mara je bila, kakor je mislil. Niso dobri ljudje tam. Lahko bi bila ostala cel dan tam in se grela ob peči, a tako so uničili vse . . . Zaspal bi tam, zaspal tako sladko ob gorki peči . . .

Tako se je vračal v noči domov, tako so ga našli zjutraj, kakor da bi spal v sanjah na pragu, kajti stric Nande je ostal čez noč v gostilni in se je vrnil šele drugi dan. Tako je sedel na pragu, lepo zaviti, kakor ga je zavila Mara, culo je imel v naročju in v njej je bilo še nekaj kosov kruha in kar je še ostalo, kar se ni izgubilo po poti. Tepežnica je ostala nekje na poti, kjer je padla iz ozeble roke. Sladko na smeh so se držala njegova usta, kakor da sedi ob gorki peči na Doleh, kjer so dobri ljudje in Mara sloni poleg njega in on čuti, kako je dobra. Zato sanja o bodočnosti, o nedelji in vse, kar še pride potem, ko bo razumela vse. Groš je ležal med orehi in med hruškami in nihče ni vprašal, kaj se bo kupilo zanj ali kje se bo hranil za spomin.

In ko so ga našli tako zmrzlega, so vpraševali, kje je drugi tepežnik, in mu pretili . . . Izginil je. Bog ve, kje je hodil po polju, smel se s praznim smehom ter sanjal, kar se mu je hotelo, o Mari, o pijanem pobitem kmetu, o nedelji, ko pojde na Doli v vežo pred gostilno ter dobi tam belega kruha . . .

